

98 . Ciuperceni | Comuna: Ciuperceni | Județ: Teleorman | Punct: Mănăstirea „Sf. Ioan Valahul” | Anul: 2022

Anul: 2022

Cod RAN: 151718.04

Perioade: Preistorie, Perioada modernă

Epoci: Neolitic, Perioada modernă

Tipuri sit: descoperire izolată

Autori: Pavel Mirea, Ion Torcică

Instituții: Muzeul Județean Teleorman, Muzeul Județean Teleorman

Nr. autorizatie: 191

Data autorizatiei: 2022-05-03

Cercetarea arheologică preventivă de la Ciuperceni, jud. Teleorman, Punct: Mănăstirea „Sf. Ioan Valahul”

Raport

Cercetările arheologice preventive s-au desfășurat în cadrul proiectului „Consolidare și renovare biserică, construire clopotniță, chilii, stăreție, trapeză, spații tehnice, anexe gospodărești, utilități și împrejmuire”, com. Ciuperceni, jud. Teleorman ce prevede consolidarea bisericii existente și construirea a trei corpuri de clădire: chilii, stăreție, trapeză, spații tehnice; anexă gospodărească; clopotniță.

Biserica, în jurul căreia a fost înființată, la 8 mai 2019, Mănăstirea „Sf. Ioan Valahul”, a fost ridicată între 1880-18822 ca biserică de mir a satului Ciuperceni. Satul a fost mutat pe actualul amplasament după inundația catastrofală din primăvara anului 1942 când a fost distrus. Doar biserica nu a avut de suferit, fiind aflată pe un grind mai înalt din lunca Dunării. Biserica a continuat să fie frecventată de comunitatea din Ciuperceni până în anul 1975, când a fost sfințită biserica ridicată pe noul amplasament al satului. Prin părăsirea ei s-a degradat continuu, ajungând ruină. Anterior bisericii de zid, la Ciuperceni era semnalată existența unei biserici de lemn cu hramul „Sf. Dumitru”.

Deoarece zona se află pe raza de protecție a sitului arheologic Ciuperceni („La Vii”/ „La Carieră”) dar și faptul că biserica ce urmează a fi consolidată a fost biserica de mir a comunității locale și locul din jurul ei folosit pentru înmormântări, precum și posibilitatea existenței unor construcții anterioare, legate de vechiul amplasament al satului Ciuperceni s-au impus ca argumente pentru o cercetare arheologică preventivă.

Pornind de la această premiză s-a verificat existența unor construcții vechi, o biserică anterioară anului 1880, a prezenței înmormântărilor, precum și a oricăror alte elemente care să ateste urme de locuire sau activitate umană.

Au fost cercetate următoarele suprafețe: S.I (14,40x17,60 m), S.II, împărțită în trei sectoare - de V (6,5x7 m), central, împărțit ulterior în două sectoare - S.II N (21x3,25 m) și S.II S (21x5,25 m) și de E (4x7 m), S.III (3x1,5 m), S.IV (3x1,5 m), S.VI, cu două sectoare - S.VI E (4x1,50 m) și S.VI V (4x3 m).

Mormintele identificate aparțin cimitirului modern din incinta bisericii și vin să confirme practica vremii, existentă cel puțin anterior anului 1864, anul apariției cadrului legal pentru înființarea cimitirelor publice, dar extinsă la Ciuperceni, conform elementelor de cronologie absolută, până la sfârșitul sec. al XIX-lea.

Au fost identificate 150 de morminte, 127 înhumări și 23 reînhumări. Materialul arheologic descoperit, pe departe de a fi bogat și diversificat, cuprinde monede de ort și mai rar piese de port și podoabă sau vase funerare. De semnalat și lipsa monedelor de ofrandă. Materialul osteologic uman a fost reînhumat în incinta bisericii, în cadrul unei ceremonii specifice, nefiind supus unei analize antropologice, excepție făcând două schelete cu urme vizibile de patologie osoasă (un adult și un copil), prelevate pentru a fi analizate.

Pe baza analizei cronologice a mormintelor, s-a observat și o evoluție spațială a înmormântărilor. Astfel, partea de N a cimitirului, cu unele excepții, cuprinde morminte din prima jumătate a sec. XVIII. La E de

biserică, în S.I, majoritatea înmormântărilor pot fi datate în prima jumătate a sec. XIX, concentrarea lor mai mare fiind în sectorul de S al S.I, unde se află și majoritatea reînhumărilor.

În cadrul secțiunilor practicate au fost identificate următoarele complexe arheologice:

Complexul 1 (S.I) - biserică bordei cu lungimea evidențiată (axul E-V) de 7,60 m și lățimea maximă de 5,45 m. Intrarea se făcea pe latura de S, în apropierea colțului de SV, printr-un gârlici de 1,72 x 1,40 m și adâncimea de -0,75 m. Pe laturile lungi, de S și N, au fost identificate câte un șanț de fundație, cu lățimea cuprinsă între 0,40-0,60 m și adâncimea de 0,22-0,32 m, cu unele alveolări de până la 0,40 m. Pe axul central, la limita cu profilul de E, se afla o groapă adâncă de 0,33 m, alta similară, la profilul de V, avea adâncimea de 0,50 m, ambele fiind interpretate ca gropi ale stâlpilor ce susțineau coama acoperișului. Similar, o a treia groapă de par, cu adâncimea de 0,90 m, se găsea la cca. 0,75 m de cea de la profilul de E, având aceeași funcție. De-o parte și de cealaltă a cesteia, dispuse coliniar, la distanțe aproape egale (0,60 m) se găseau alte două gropi de par, adânci de aproximativ 0,20 m, ansamblu putând delimita spațiul destinat altarului de restul încăperii. Alte gropi de par, cu adâncimi între 0,20-0,40 m, fac trimitere la stâlpi ce susțineau structura bisericii. Nu au fost identificate resturi lemnoase, această absență sugerând faptul că la un moment dat vechea biserică de lemn a fost dezafectată, fiind fie vândută sau dată de pomană altei comunități, fie materialul lemnos fiind recuperat spre a fi refolosit.

Pe lângă dimensiunile mari ale structurii cercetate și lipsa unor amenajări specifice unei locuințe, câteva elemente de inventar vin în sprijinul afirmației că avem de-a face cu o biserică:

- o iconiță de metal comun placată cu staniu, reprezentând pe Fecioara Maria ținând în brațe pe Mântuitor („Maica Domnului Hodighitria”), databilă, în linii mari, la sfârșitul sec. XVIII-începutul sec. XIX;
- un fragment dintr-o rocă de formă rectangulară, ce are incizat semnul crucii, aflat pe podeaua bisericii, pe axul longitudinal, către sfertul de E al suprafeței acesteia;
- fragmente de sticlă de la candelă, printre care o ansă și un fragment de bază.

Pe lângă cele menționate, în umplutura și pe podeaua complexului au fost descoperite fragmente ceramice de castroane și străchini, baza unui vas de mari dimensiuni, fragmente de oale sau de urcioare. Câteva cuie și piroane de fier, printre care unul de mari dimensiuni sugerează folosirea lui la o construcție masivă de lemn.

Toate aspectele enumerate, legate atât de structură cercetată, cât și de inventar, ne îndreptătesc să afirmăm că ne aflăm în fața bisericii „de lemn” cu hramul „Sf. Dumitru”, pomenită la Ciuperceni în Catagrafia de la 1832. Faptul că avem în imediata vecinătate a colțului de NE o înmormântare datată cu monedă la 1873, reprezintă un terminus post quem la care biserica bordei era în uz, fapt ce a continuat până la edificarea celei de zid (1882).

Alte două morminte (adult și copil), primul suprapunând parțial intrarea-gârlici, al doilea pe partea centrală, spre E, sunt singurele ulterioare dezafectării bisericii-bordei. Pe suprafața fostei biserici nu au mai fost efectuate alte înmormântări, spre sfârșitul sec. al XIX-lea cimitirul mutându-se la cca. 400 m SV, pe noul teren alocat în urma Reformei Agrare din 1864.

Complexul 6 (S.I), bordei identificat la adâncimea de 0,80/0,85 m, pe o lungime de 4,75 m (axul E-V) și o lățime vizibilă de 0,50 m (axul N-S). Intrarea se făcea în zona colțului de NV, printr-un gârlici cu lățimea de 1,03 m, mărginit la V de o groapă cu diametrul de 0,70 m și adâncimea de 0,75 m. Adâncimea maximă la care a fost săpată groapa bordeiului, în zona evidențiată, a fost de 1,20 m. Zona cercetată a complexului a fost suprapusă de trei morminte, unul deranjând vatra. Nu au fost descoperite alte elemente de inventar.

Complexul 2 (S.II V), cuptor identificat la adâncimea de 0,70 m, parțial deranjat de două morminte. Diametrul cuptorului a fost aproximat la 1,30 m, grosimea vetrei era de 3-4 cm iar înălțimea maximă a bolții de 0,55 m. Nu a putut fi legat de nici o locuință, fiind, probabil, amenajat într-o anexă realizată dintr-o structură ușoară.

Complexul 3 (S.II V), groapă menajeră identificată la adâncimea de 0,76 m, adâncimea maximă la care a fost săpată fiind de 1,53 m. Dimensiunile evidențiate au fost de 2,52x0,92 m (axe N-S/ E-V), o parte aflându-se în profilul de V al S.II V.

Complexul 4 Cpl.4 (S.II V, S.II N), un șanț a fost identificat la adâncimi cuprinse între 0,50-0,70 m având o lățime cuprinsă între 0,35-0,50 m și o adâncime maximă la care a fost săpat de 1,28 m. Lungimea evidențiată a șanțului a fost de aproape 20 m. Umplutura, relativ omogenă, consta dintr-un sol cenușiu, slab compactat, amestecat cu cenușă, ce conținea o serie de materiale arheologice, predominant ceramică, dar și obiecte de fier și oase de animale. Este complexul care a furnizat cele mai multe materiale arheologice, fragmentate, de aici rezultând faptul că a fost folosit, la un moment dat, ca zonă menajeră. În ceea ce privește funcția inițială a acestui șanț, considerăm că acesta a fost săpat pentru a delimita partea de N a unei zone locuite în perioada medievală târzie.

Complexul 5 (S.II S), groapa unui bordei identificată la adâncimea de 1,05 m, adâncimea maximă la care a fost săpată fiind de 1,90 m. Dimensiunile evidențiate au fost de 2,10x4,10 m (axe N-S/ E-V), o parte aflându-se în profilul de S al secțiunii.

Complexul 7 (S.VI V), bordei aflat la adâncimea de -1,23 m, adâncimea maximă la care a fost săpat fiind de -1,87 m. Groapa bordeiului s-a conturat pe o lungime vizibilă de 2,90 m (axul E-V) și o lățime vizibilă de 1,20 m (axul N-S). La colțul de NE se afla un cuptor, identificat la adâncimea de 1,05 m. Diametrul cuptorului a fost aproximat la 0,96x0,90 m, grosimea vetrei era de 4-6 cm iar înălțimea maximă a bolții de 0,28 m. Au fost vizibile și două gropi de par, una la colțul de NE, cu diametrul de 0,18x0,16 m și adâncimea de 0,18 m, iar cealaltă, de dimensiuni mai mari, ocupând probabil axul principal al bordeiului, avea diametrul de 0,24x0,22 m și adâncimea de 0,32 m. Pe porțiunea cercetată a laturii de est a fost identificat și un șanț de fundație, cu lățime de maxim 0,20 m și adâncimea de 0,10-0,12 m. Deasupra laturii de E a bordeiului, se afla un mormânt, posterior acestuia.

Complexul 8 (S.VI E, profil V), groapă de provizii de formă tronconică, identificată în partea central-vestică a S.VI E, la adâncimea de 1,12 m. A fost parțial cercetată, fiind evidențiate dimensiunile de 1,24x0,51 m (axe N-S/ E-V) și adâncimea maximă la care a fost cercetată de 1,00 m. Cel mai probabil poate fi pusă în legătură cu Cpl.7.

Complexul 9 (S.VI E, profil E), groapă de provizii de formă tronconică, spre colțul de NE a, la adâncimea de 1,19 m. A fost parțial cercetată, fiind evidențiate dimensiunile de 1,62x0,41 m (axe N-S/ E-V) și adâncimea maximă la care a fost cercetată de 0,80 m. Cel mai probabil poate fi pusă tot în legătură cu Cpl.7.

Cercetarea arheologică realizată în incinta vechii biserici din Ciuperceni a adus unele elemente de noutate în ceea ce privește istoria unui sat relocat datorită unor condiții de mediu și a ansamblului său de cult:

- a confirmat existența vechii așezări a Ciupercenilor prin vestigii ce se pot încadra cronologic în perioada sec. XVIII-XX, unele materiale sugerând și o locuire mai timpurie, probabil în sec. XVII.

- a fost confirmată existența unei biserici bordei, cu certitudine fiind cea semnalată în Catagrafia de la 1832 ca „biserică de lemn”.

- a fost confirmată existența unui cimitir ce a deservit comunitatea locală până spre sfârșitul sec. al XIX-lea, delimitându-se și laturile de N și V;

- au fost evidențiate date minimale privind structura fundației bisericii de zid edificată între anii 1880-1882.

- elementele de cultură materială, în special cele catalogate ca inventar funerar, dovedesc existența unei comunități rurale sărace, în contextul în care până la sfârșitul deceniului al treilea al sec. XIX s-a aflat sub administrație directă a Porții Otomane, zona făcând parte din fosta Kaza Turnu.

- vestigiile preistorice identificate, cu precădere materialele litice databile în paleolitic și neolitic, dar și cele antice, deși reduse numeric, dovedesc existența în zonă a locuirilor umane anterioare perioadei medievale târzii, respectiv moderne, eventualele complexe arheologice fiind distruse de acestea din urmă.

Informații suplimentare online

[Raportul 7033 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
